

Івах М.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: ст. викладач
кафедри кримінального права та процесу
і правоохоронної діяльності ЗУНУ
Декайло П. В.*

РОЗМЕЖУВАННЯ ТЕРМІНІВ «АФЕКТ» ТА «СТАН СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ» У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

В науці кримінального права терміни "стан афекту" та "стан сильного душевного хвилювання" є досить обговорюваними та з різними науковими позиціями та аргументаціями. Деякі правники та науковці дані поняття ототожнюють, а деякі наполягають на їхньому розмежуванні. Хоча, більшість вчених на сьогодні вважає, що поняття "стан сильного душевного хвилювання" не тотожне ні поняттю "афект", ні поняттю "фізіологічний афект". Вивчивши всі нюанси та ключові моменти, вважаю доцільним ввести певні розмежування аби уникнути колізій, але для того, щоб зрозуміти можливі позиції, необхідно провести всебічний аналіз даної теми.

Ознайомившись з багатьма науковими роботами, можна віднайти досить детальну та обґрунтовану аргументацію як для першої, так і для другої сторони. Перш за все, хотіла б почати з думки Ф. С. Сафуанова, який наголосив на несуттєвості терміну "афект", адже в будь-якому випадку, він передбачає часткову або ж повну втрату можливості усвідомлювати власні дії та (або) керувати ними (що само собою і характеризує сильне душевне хвилювання [1]. Часткову чи повну втрату усвідомлення дій пояснив завідувач відділу психологічних досліджень Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Юрій Ірхін. Так, за його словами, існує два види афекту: патологічний – характеризується повним відключенням свідомості і підсвідомості, тобто людина може здійснювати лише рефлексорні дії, які знаходяться поза контролем мозку; а також другий вид афекту – фізіологічний – від патологічного він відрізняється тим, що залишаються певні свідомі функції мозку, а також повністю активні підсвідомі функції [2].

Станом сильного душевного хвилювання називають афект фізіологічний. У сучасній юридичній науці згруповане визначення можна знайти у науково-практичному коментарі до ст. 116 ККУ, з якого стає зрозуміло, що дане явище характеризується як раптовий емоційний процес. Поведінка особи при цьому протікає "швидко і бурхливо". Знову ж таки, за словами Юрія Ірхіна, сильне душевне хвилювання – основна складова афекту. В дійсності, сильне душевне хвилювання є психічним станом певного ступеня. Афект, на відміну від сильного душевного хвилювання, виключає певні контрольні функції над поведінкою. Для

того, щоб краще зрозуміти, чому ці терміни слід розмежовувати, проведемо аналіз "афекту" як юридичної категорії.

"Афект фізіологічний – короточасний хворобливий розлад психічної діяльності непсихотичного рівня, що виникає раптово під впливом зовнішніх факторів, виявляється недиференційованою емоцією, звуженням свідомості, руховим збудженням і діями, спрямованими проти подразника. Характерними ознаками фізіологічного афекту є надзвичайність реакції особи, фазність перебігу близька до патологічного афекту, раптовість виникнення (несподіваність для суб'єкта), типові судинно-вегетативні вияви, звуження свідомості з розладом цілісності сприймання, специфічні зміни комунікативної функції, спрощення та відрив від ситуації, невідповідність характеру і результату дій причині, що їх викликала, зв'язок дій і афективних переживань з психотравмуючим фактором, раптовість виходу внаслідок психічного виснаження, часткова амнезія вчиненого" [3]. Власне, тут вважаю доречним зазначити, що існує достатня кількість загальних критеріїв оцінювання даного стану, а якщо брати до прикладу саме стан сильного душевного хвилювання, то тут ситуація трохи інакша. Верховний Суд України дав чітке та стисле пояснення характеристик, згідно яких сильне душевне хвилювання прирівнюється до серйозного психологічного стресу і може бути спровоковане декількома моментами: раптовістю, неочікуваністю, миттєвістю, бурхливістю, швидкоплинністю [4].

Звідси виходить висновок, що законодавець не дає достатньої характеристики та суті, а без цього неможливо абсолютно точно визначити юридичну природу такого злочину, оскільки станом сильного душевного хвилювання виступає як стрес, так і інша емоція. Тобто, цей стан є більш широким, різновидом якого є різні емоційні стани, одним з яких і є афект, де різновидом є фізіологічний афект.

Повернемося, знову ж таки, до вищезгаданого афекту, оскільки тут також маємо конкретні рамки діагностики стану, а саме: афективне звуження свідомості з фрагментарністю сприйняття оточуючого можлива т. зв. "дереалізація", або ж "деперсоналізація" рухове збудження, яке характеризується великою кількістю та надзвичайною силою нанесення ушкоджень; для фізіологічного афекту безвиняткова є стадія виснаження, під час якої спостерігається надзвичайна втома, прострація, спустошеність, і що найцікавіше - відсутність дій з приховування злочину; наявність усіх трьох стадій: підготовчої, афективного вибуху та виснаження [5].

Отже, маємо афект, як явище непсихотичного рівня, і маємо стан сильного душевного хвилювання як серйозне психологічне потрясіння, емоційний стрес.

Крім цього, ще одним моїм аргументом щодо потрібного розмежування є стадії. У науковій роботі М. Саградян на тему вбивства в стані сильного душевного хвилювання можемо побачити такий момент:

"Особливе значення має той факт, що стан сильного душевного хвилювання повинен виникнути раптово, як і сам умисел на вбивство. Це означає, що фактично про готування до злочину, передбаченого ст. 116 КК України, мови йти не може" [6]. Так, звісно, і афект, і сильне душевне хвилювання мають обов'язковий момент раптовості, однак для фізіологічного афекту важливою є й наявність усіх трьох стадій, в тому числі і підготовчої. В цьому питанні виникає колізія, і не до кінця зрозуміло, якій з характеристик слідувати при описі злочину.

Кінцевим аргументом буде опис понять у сфері психології. Коли говоримо про емоційний стрес, затьмарення свідомості, психологічний шок, часткову втрату свідомості, тоді доцільно говорити і трактувати це "очима психологів", яким, власне, невідоме дане визначення. Все, що можливо віднайти у літературі з психології – це те, що "суттєво зменшувати здатність людини усвідомлювати свої діяння та (або) керувати ними можуть не тільки афекти, але й інші сильні емоційні стани, які не наділені всіма феноменологічними ознаками афекту" [5]. І саме звідси стає певним чином зрозуміло, що говорять саме про стан сильного душевного хвилювання.

Отже, підсумувавши все вищезазначене, можна дійти висновку, що афект сам по собі – це поняття, трактоване і психологами, і криміналістами, однак воно не повністю охоплює термін "стан сильного душевного хвилювання", який в свою чергу описує різні емоційні стани та тривоги. Також має місце і певне "діагностичне розмежування", з якого можемо дізнатися, чи був присутній "фізіологічний афект", чи саме стан сильного душевного хвилювання. На законодавчому рівні, нам потрібно внести певні розмежування щодо обох понять для того, аби уникнути колізійних моментів при вирішенні складних справ.

Список використаних джерел

1. Сафуанов Ф. С. Психологія кримінальної агресії. Смысл, Москва. 2003. 122 с.
2. Експерт-психолог КНДІСЕ розповів про стан афекту, в якому здійснення контролю за зовнішньою поведінкою особистості стає неможливим. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. 10. 05. 2018. URL: <https://www.kndise.gov.ua/news/news-view/c-20>
3. Терещук А. Д. Критерії діагностики афективних станів особистості. Збірник наукових праць "Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами". URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/92>
4. ВС нагадав, чим характеризується суб`єктивна сторона вбивства, вчиненого у стані сильного душевного хвилювання. Українське право, 06. 09. 2019. URL: <https://barristers.org.ua/news/kks-vs-nagadav-chym-harakteryzuyetsya-sub-yektyvna-storona-vbyvstva-vchynenogo-u-stani-sylnogo-dushevnogo-hvylyuvannya/>
5. Панасюк В. Поняття стану сильного душевного хвилювання та його співвідношення із фізіологічним афектом. Науковий блог "Острозька

академія". 20. 05. 2013. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/ponyattya-stanu-sylnoho-dushevnoho-hvylyuvannya-ta-joho-spivvidnoshennya-iz-fiziolohichnym-afektom/>

6. Саградян М. Убивство в стані сильного душевного хвилювання. Кримінальне право. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/47.pdf>

Кабальний В.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
конституційного, адміністративного
та фінансового права ЗУНУ
Ментух Н.Ф.*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Сучасна Україна перебуває у кризовому стані, який зумовлений впливом такого чинника, як корупція. Саме цей чинник призвів до загрози національній безпеці та існуванню державності в Україні загалом. У нашій державі корупція є складовою частиною політичної, економічної та інших сфер.

Корупція є причиною знищення державних підприємств і ліквідації цілих галузей, які мають стратегічне значення для розвитку національного господарства.

Загалом корупція як система негативних відносин стала в сучасному суспільстві однією з найгостріших проблем, проте не в силу того, що є свідченням деградації моральних основ суспільства, але і через те, що спричиняє негативні наслідки для більшості сфер господарювання, економіки та промисловості.

Використання службового стану керівниками, високопосадовцями та іншими, призводить до небезпечних соціальних, економічних та політичних наслідків. На жаль, боротьба з корупцією зводилась лише до пустих слів та обговорень.

Явище корупції глибоко укорінилося у нашій державі і несе собою багато проблем. Тому, в умовах сьогодення є актуальним аналіз історичного досвіду протидії корупції в Україні аби успішно подолати це явище.

В першу чергу варто зрозуміти значення поняття «корупція». Згідно із Законом «Про запобігання корупції», корупція - це використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити